

การวัดระดับการพัฒนาประเทศโดยดัชนีการสื่อสาร

นายปราโมทย์ เตชะเพ็ญเลิศ

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2532

ISBN 974-569-884-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

15678

i17462225

THE MEASUREMENT OF DEGREES OF NATIONAL DEVELOPMENT

BY COMMUNICATION INDICATORS

Mr. Pramote Techapeolers

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Public Relations

Graduate School

Chulalongkorn University

1989

ISBN. 974-569-884-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวัดระดับการพัฒนาประเทศไทยโดยดัชนีการสื่อสาร

โดย

นายปราโมทย์ เตชะเพ็ญเลิศ

ภาควิชา

การประชาสัมพันธ์

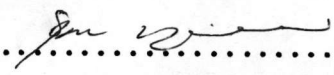
อาจารย์ที่ปรึกษา

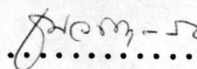
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวดี บุญลือ

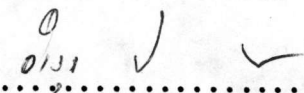
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุบผา เบ็ญจรงค์กิจ)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวดี บุญลือ)

 กรรมการ
(ดร.อำรุง จันทวานิช)

ปราโมทย์ เดชะเพ็ญเลิศ : การวัดระดับการพัฒนาประเทศโดยดัชนีการสื่อสาร (THE MEASUREMENT OF DEGREES OF NATIONAL DEVELOPMENT BY COMMUNICATION INDICATORS) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ธนวิ บุญลือ, 235 หน้า.

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะใช้ดัชนีการสื่อสารอธิบายหรือทำนายระดับการพัฒนาประเทศ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลประชากรชาติทุกภูมิภาค ย้อนหลังเป็นระยะเวลา 10 ปี (พ.ศ.2520-2529) ซึ่งเป็นตัวเลขในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 และ 5 แล้วนำมากำหนดตัวแปรในการวิจัย เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกัน และสร้างสมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้น เพื่ออธิบายความสัมพันธ์และทำนายค่าตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระ โดยทดสอบนัยสำคัญของสมการและตัวแปรโดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยนี้มีดังนี้ ตัวแปรตาม คือ ระดับการพัฒนาประเทศไทย ใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตามราคาประจำต่อหัวแทนตัวแปรอิสระ 6 ตัว คือ ดัชนีภาคสุขอนามัย ใช้อัตราการตายแทน ดัชนีภาคบริการสาธารณสุข ใช้อัตราเจริญพันธุ์ทั่วไปแทน ดัชนีภาคความเป็นเมือง ใช้สัดส่วนร้อยละของประชากรที่อาศัยในเขตเมืองแทน ดัชนีภาคการรู้หนังสือ ใช้อัตราส่วนนักเรียนระดับประถมศึกษาต่อประชากรวัยเรียนแทน ดัชนีการสื่อสาร ใช้สัดส่วนร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ต่อครัวเรือนทั้งหมด และสัดส่วนร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุต่อครัวเรือนทั้งหมด แทน จากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์และการอภิปรายผล สรุปได้ว่า ยอมรับสมมติฐานในการวิจัยทั้ง 3 ข้อ กล่าวคือ ดัชนีการสื่อสารสามารถใช้เป็นเกณฑ์วัดระดับการพัฒนาประเทศได้ ดัชนีการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับดัชนีทางสังคมตัวอื่น ๆ และศักยภาพทางการสื่อสารมีผลต่อการเร่งรัดพัฒนา

นอกจากนี้จากการวิจัยยังพบว่า ดัชนีการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับกรณีประเทศไทย คือ สัดส่วนร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ต่อครัวเรือนทั้งหมด และรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นที่เหมาะสมในการอธิบายและทำนายระดับการพัฒนาประเทศไทย คือ $Y' = -14,127.4529 + 227.6085X_4 + 306.3670X_5$ โดยที่ Y คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตามราคาประจำปีต่อหัว X_4 คือ อัตราส่วนนักเรียนระดับประถมศึกษาต่อประชากรวัยเรียน และ X_5 คือ สัดส่วนร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ต่อครัวเรือนทั้งหมด โดยมีความสามารถในการอธิบายและทำนายระดับการพัฒนาประเทศไทย ร้อยละ 98.83 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ภาควิชา การประชาสัมพันธ์
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิสิต *[Signature]*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *[Signature]*

PRAMOTE TECHAPEOLERS : THE MEASUREMENT OF DEGREES OF NATIONAL DEVELOPMENT BY COMMUNICATION INDICATORS. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. THANAWADEE BOONLUE, Ph.D. 235 PP.

This research explores the possibility of using communication indicators to measure the degree of national development in Thailand. The data used in this research are Thailand's secondary data of the ten years period under the Fourth and Fifth National Economic and Social Development Plans (1977-1986). The correlations between variables and linear multiple regression equations are calculated on the basis of these data, and their significance tested by analysis of variance (ANOVA) at the significant level of 0.05. There are seven variables in this research. One is a dependent variable, the other are independents. The dependent variable is Gross National Product at current market price per capita stands for the degree of Thailand national development. The six independent variables are death rate stands for health indicator; general fertility rate stands for water supply and sanitation indicator; percentage of population in urban area stands for urbanisation indicator; primary school enrolment ratio stands for literacy indicator; percentage of households having television sets and percentage of households having radio receivers stand for communication indicators. According to the empirical analysis, it is concluded that all of the three thesis assumptions are accepted, namely, that communication indicator can be used as a means of measuring the degree of national development; that communication indicator correlates with other social indicators; and, finally, that communication has the potential to accelerate national development. Moreover, it is found that the most suitable communication indicator for Thailand is the percentage of households having television sets. Finally, the most suitable linear multiple regression equation for explaining and predicting degrees of Thailand national development is $Y' = -14,127.4529 + 227.6085X_4 + 306.3670X_5$; whence Y is GNP per capita; X_4 is primary school enrolment ratio; X_5 is percentage of households having television sets. The percentage of explanation and prediction of degrees of national development is 98.83 ($\alpha = 0.05$).

ภาควิชา การประชาสัมพันธ์
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิสิต *Thanawadee Boonlue*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *Thanawadee Boonlue*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความ เมตตากรุณาและความช่วยเหลือของอาจารย์ ข้าราชการ และผู้มีพระคุณหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอกราบขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวัติ บุญสี้อ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้ความเมตตา ความกรุณา ความเข้าใจ กำลังใจ คำแนะนำตลอดจนเป็นผู้ให้แนวคิดเพื่อเลือกทำวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้ นอกจากนี้ท่านยังได้กรุณาตรวจทานและแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดี ซึ่งหากผู้วิจัย ไม่ได้รับความเมตตากรุณาจากท่านแล้ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย ผู้วิจัยจึงขอ กราบขอบคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบญจรงค์กิจ หัวหน้าภาควิชาการประชาสัมพันธ์ ผู้ให้ ทั้งคำแนะนำ แก้ไขและตรวจทานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้ง ๆ ที่ผู้วิจัยไม่เคยได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาการ ในชั้นเรียนจากท่านเลย ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

อาจารย์ ดร.อำรุง จันทวานิช ผู้ซึ่งให้กำลังใจ และคำแนะนำต่าง ๆ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในส่วนของระเบียบวิธีการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเรียนรู้จากท่านโดยตรงในชั้นเรียน จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

อาจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ ส.บุรุษพัฒน์ อาจารย์ผู้ให้ความรู้และคำแนะนำมากมายเหลือ คณานับแก่ผู้วิจัย ท่านกรุณาและเมตตาผู้วิจัยมากมายและเสมอมา ทั้ง ๆ ที่ผู้วิจัยเพิ่งจะได้เคยมี โอกาสเรียนรู้วิชาการจากท่าน เมื่อมาศึกษาที่ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ แต่ท่านก็ได้ให้ความ เมตตา ความกรุณา ความเข้าใจ กำลังใจ ความช่วยเหลือหลายครั้งหลายหน ซึ่งผู้วิจัยรู้สึก ปลื้มใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสเป็น "ลูกศิษย์" ของท่าน และขอกราบขอบคุณท่านเป็นอย่าง สูงไว้ ณ ที่นี้

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อดีตคณบดีคณะนิเทศศาสตร์แห่งนี้, ศาสตราจารย์ บำรุงสุข สิทธิอำไพ อดีตคณบดีและผู้ก่อตั้งคณะนิเทศศาสตร์ และรองศาสตราจารย์ ดร.อรรธรณ บิลันธน์โอวาท อาจารย์ผู้มีพระคุณทั้งสามท่านได้สอนผู้วิจัยทั้งวิชาความรู้ในชั้นเรียน

และนอกชั้นเรียน นอกจากนี้ยังได้ให้ความเมตตา ความกรุณา ความเห็นใจ และความเข้าใจในตัวผู้วิจัย ตลอดจนได้กรุณาคอยให้กำลังใจ และกระตุ้นให้ผู้วิจัยเกิดกำลังใจ ไม่ทอดย้อต่ออุปสรรคทั้งในด้านการเรียนและเรื่องส่วนตัว จึงขอกราบขอบคุณท่านทั้งสามเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรมะ สตะเวทิน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จาระไน แกลโกศล, รองศาสตราจารย์ ช่อม ประเสริฐสกุล, รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี, รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ, อาจารย์ ดร.วิเชียร เกตุสิงห์ และคณาจารย์ในคณะนิเทศศาสตร์ ซึ่งกรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาในนิเทศศาสตร์ และนิเทศศาสตร์พัฒนาการให้แก่ผู้วิจัย จากแรกเริ่มซึ่งผู้วิจัยแทบไม่มีความรู้ในด้านนี้เลย จนกระทั่งสามารถเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้

ผู้วิจัยขอกราบขอบคุณ คุณ อัจฉรา ภาคิกะวัยวัฒน์ ข้าราชการฝ่ายศึกษาและวิจัยการพัฒนาลังคม กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้ซึ่งกรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยและ เอกสารประกอบการวิจัยเรื่องนี้จำนวนมาก ทั้ง ๆ ที่ผู้วิจัยไม่เคยรู้จักคุ้นเคยกับท่านมาก่อน และติดต่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะประชาชนภายนอกคนหนึ่ง เท่านั้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจยิ่งในความกรุณาของท่าน จึงขอกราบขอบคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบคุณ ข้าราชการกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และข้าราชการงานสถิติ เดือนสะพัด กองรายงานสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ เรื่องข้อมูลต่าง ๆ ด้วยดี และขอกราบขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและบรรณารักษ์ห้องสมุด คณะนิเทศศาสตร์ที่กรุณาให้ความสะดวกและช่วยเหลือในการค้นคว้าเอกสาร และข้อมูลประกอบการวิจัยนี้ด้วยดีเสมอมา และขอกราบขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและบรรณารักษ์ห้องสมุด เอสแคป (ESCAP) ที่กรุณาอนุเคราะห์ เอกสารและบทความประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบคุณ นางจิต เกษม เอื้อสิงาม มารดาของผู้วิจัย ผู้ซึ่งให้กำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัย ทั้งใน เรื่องส่วนตัวและการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบคุณ นายประโยชน์ เดชะ เพียว เลิศ พี่ชายของผู้วิจัย ผู้สละ เวลาถกปัญหาในการวิจัยกับผู้วิจัยจนได้ข้อสรุปในเรื่องระเบียบวิธีการวิจัยที่เหมาะสม และช่วยเหลือผู้วิจัยในการดำเนินการวิจัย

จนสามารถ เขียนสรุป เป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ ในที่สุด และขอขอบคุณ คุณนัฐินี เกตุแก้ว
ผู้พิมพ์ต้นฉบับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยดีตลอด เล่ม.

ปราโมทย์ เศษะเพียวเลิศ
มกราคม 2532

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญรูป	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
การพัฒนาประเทศไทย	6
แผนการประชาสัมพันธ์การพัฒนา	20
บทบาทของการสื่อสารต่อการพัฒนาประเทศไทย	23
หลักการและเหตุผลในการทำวิจัย	30
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	34
สมมติฐานในการวิจัย	34
ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย	34
ขอบเขตในการวิจัย	36
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	37
คำจำกัดความในการวิจัย	38
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้	39
2 ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
การพัฒนา	41
การสื่อสาร	64
แบบจำลองกระบวนการการสื่อสาร	69
ศักยภาพของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศ	86

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การวิจัยเกี่ยวกับผลของการสื่อสารมวลชน	92
การวิจัยเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสาร	98
ข้ออ้าง	101
สรุป	111
บทบาทใหม่ของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศ	113
ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนา	122
ทฤษฎีของ Lerner	123
การวิจัยในเชิงสหสัมพันธ์ระดับชาติ	130
สรุป	157
3 ระเบียบวิธีการวิจัย	163
แนวความคิดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัย	163
วิธีการจัดและวิเคราะห์ตัวแปร	165
การวิเคราะห์เชิงประจักษ์	166
การอภิปรายผล	169
ลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์	169
4 การวิเคราะห์เชิงประจักษ์	177
การทดสอบการเป็นคี่ชนิตัวแทน	177
การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1	178
การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 2	179
การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 3	180
การสร้างสมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นเพื่ออธิบายและทำนาย ระดับการพัฒนาประเทศไทย	182
ผลการวิเคราะห์อื่น ๆ	183
5 การอภิปรายผล	185
การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1	185
การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 2	190

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ ๓	191
การสร้างสมการถดถอยพหุคูณ เชิง เส้น เพื่ออธิบายและทำนาย ระดับการพัฒนาประเทศไทย	194
ผลการวิเคราะห์อื่น ๆ	199
การเปรียบเทียบผลการวิจัยกับข้ออ้างเกี่ยวกับความสามารถ ของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศ	201
ดัชนีการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย	202
6 สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ	205
สรุปการวิจัย	205
ข้อจำกัด	209
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	210
บรรณานุกรม	212
ภาคผนวก	226
ภาคผนวก ก ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	227
ภาคผนวก ข ตัวอย่างการคำนวณผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ	234
ประวัติผู้เขียน	235

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สหสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและการพัฒนา	132
2	การเปรียบเทียบการทดสอบแบบจำลองของ Lerner โดยใช้วิธี วิจัยแบบ Causal-Modeling และแบบ Time-Series กับ ตัวแบบจำลองของ Lerner	140
3	Correlation Matrix	177
4	Partial Correlation Coefficient (r) ของตัวแปรอิสระ (X_1) กับ Y	178
5	การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นแบบปกติของระดับการพัฒนา ประเทศ	180
6	การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นแบบขั้นตอนของระดับการพัฒนา ประเทศ	182
7	การเปรียบเทียบการพัฒนาการสื่อสารกับการพัฒนาประเทศของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2520-2529	194

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1	แบบจำลองของแอรিসโตเติล	70
2	แบบจำลองของลาสเวลล์	71
3	แบบจำลองของแซนนอนและวีเวอร์	72
4	แบบจำลองกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลของเวสเลย์และแมคคีน	75
5	แบบจำลองกระบวนการสื่อสารมวลชนของเวสเลย์และแมคคีน ...	75
6	แบบจำลองกระบวนการสื่อสารแบบที่ 1 ของชแรมม์	77
7	แบบจำลองกระบวนการสื่อสารแบบที่ 2 ของชแรมม์	77
8	แบบจำลองกระบวนการสื่อสารแบบที่ 3 ของชแรมม์	78
9	แบบจำลองกระบวนการสื่อสารแบบที่ 4 ของชแรมม์	78
10	แบบจำลองกระบวนการสื่อสารของเบอร์โล	80
11	การสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน	82
12	การสื่อสารกลับสองรอบที่กำหนดทิศทางและความเร็ว	83
13	การสื่อสารกลับสามรอบที่กำหนดทิศทางและความเร็ว และการสื่อสาร กลับสี่รอบที่กำหนดความเร็ว	83
14	แบบจำลองกระบวนการสื่อสารเชิงรู้เข้าของคินเซด	85